

Nr 18.

Ankom till riksdagens kansli den 15 mars 1917 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om upphävande av förordningen den 4 maj 1855 angående vissa föreskrifter till kyrkotuktens upprätthållande.

Närvarande: herrar Lindhagen, Gezelius, Stärner*, K. Larsson*, Rogberg*, Alexanderson*, greve Spens, Petré*, Dahl*, Schotte*, Pettersson i Bjälbo, Persson i Norrköping, Gustafsson i Örebro, Karlsson i Fjäl, Borg* och Rydholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, *Motionen.*
nr 38, har herr *Rydholm* anfört:

»Så länge en kristen kyrka funnits, har därinom övats kyrkotukt. Denna kyrkotukt har under tidernas lopp varierat ganska mycket, så väl i avseende på den kraft, varmed den handhafs, som i avseende på dess former. Till sin egentliga innebörd har den dock alltjämt varit densamma och bestått däri, att en församlingsmedlem, som gjort sig skyldig till uppenbar synd eller last, uteslutits ur församlingssamfundet. Och som denna gemenskap med församlingen har sitt centrala uttryck i »kommunionen» eller begäendet av Herrens nattvard, så har kyrkotukten alltid inneburit utestängande från rätten att begå Herrens nattvard. För att åter upptagas i församlingens gemenskap och få rätt att begå Herrens nattvard har alltid fordrats någon form av penitens. Man har fordrat, att den uteslutne skolat bekänna sin synd och begära att åter bli upptagen i församlingen. Den form, under vilken detta kunnat ske, har varit mycket olika. I den svenska kyrkan skedde det

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 9 saml. 16 häft. (Nr 18.)

alltid offentligt inför församlingen i kyrkan ända till år 1741, då enskild skrift i sakristian första gången förordnades dock blott för dem, som gjort sig skyldige till lönskaläge eller enfalt hor.

Denna kyrkotukt utövades i äldre tider av kyrkan själv och utgjorde en sida av den enskilda själavården. Men snart uppväxte en kyrkotukt, vartill den brottslige dömdes av världslig domstol och som blev en följd icke av brottet utan av straffet. Denna utveckling har sin förklaring i det nära samband, som efter reformationen uppkom mellan stat och kyrka och som kulminerade under 1600-talet, då stat och kyrka i det närmaste blevo ett. Man var icke alldeles blind för, att saken på det sättet kommit på sned. I Svea hovrätts universal den 2 december 1741 klagas över, att »det ändamål, som i början varit påsyftat, icke kunnat erhållas, utan har omsider denna uppenbara skrift eller kyrkoplikt blivit hållen för ett utvärtes tvång samt en del av straff». I k. brevet till domkapitlet i Linköping den 29 april 1830 säges rent ut, att enligt nu gällande lagstiftning »kyrkoplikten anses som en tillökning i straffet och ofta för den drygaste delen därav». Den sålunda uppkomna formen för kyrkotukt skilde sig däri från den förut i kyrkan brukliga, att penitensen, som förut varit frivillig och berott på den uteslutnes uttalade begäran, nu föreskrevs som ett tvång. Huru litet frivillig penitensen numera var, framgår med all önskvärd tydlighet därav, att den, som vägrade att undergå den kyrkoplikt, vartill han dömts, för denna vägran straffades med fängelse vid vatten och bröd i åtta dagar och skulle, om han fortfarande vägrade, ännu hårdare straffas.

Den sålunda uppkomna formen för kyrkotukt inflöt, såsom var att vänta, även i 1686 års kyrkolag. Dess 9 kap. § 1 lyder så: »Uppenbara Skrift och Kyrkioplikt, är then Syndabekännelse, som en Syndare, Lagvunnen och saakfalter gör, inför Församlingen, tå han tilstår, sig vara uti then Saak bråtzlig, för hwilken han uppenbart skriftas, och betygar sin ånger, öfwer bemälte Synd, beder Gud och Församlingen om förlåtelse, samt utlofwar boot och bättring». Och i samma kap. § 2 heter det: »När någon, för en offentlig begången Last, efter werdzlig Dom, skall stå uppenbara skrift — — —».

Dock är det icke kyrkolagens mening, att uteslutande ur kyrkans gemenskap med därpå följande kyrkoplikt, som villkor för återupptagande, endast skulle förekomma, då den brottslige blivit dömd. I det anförda 9 kap. stadgas i § 4 dylik kyrkoplikt för den, som gjort sig skyldig till lönskaläge eller enfalt hor, utan det villkoret, att han blivit dömd. Förmodligen ansågs saken genom barns födelse vara tillräckligt konstaterad. Hela det 10 kapitlet avser sådana fall, då »Syn-

daren icke straxt kan therföre lagföras». På grund av sina rigorösa bestämmelser har emellertid detta 10 kapitel aldrig kunnat tillämpas.

År 1854 var alltså situationen den, att de, som dömdes för vissa brott, desslikes dömdes att undergå uppenbar kyrkoplikt, men den, som gjort sig skyldig till lönskaläge eller enfalt hor, skulle, oavsett om han var dömd eller icke, i sakristian enskilt skriftas. År 1854 beslöts den förändring, som innehålles i k. förordn. den 4 maj 1855: »Kyrkoplikt, vare sig offentlig eller enskild, skall ej hädanefter någon ådömas». I sammanhang därmed utkom k. förordn. av samma dag angående vissa föreskrifter till kyrkotuktens upprätthållande, vari uppräknas vissa brott, efter vilka den brottslige icke må av den heliga nattvarden komma i åtnjutande, innan han blivit enskilt skriftad.

Därmed hade visserligen den ordningen avskaffats, att den brottslige dömdes att undergå skrift eller kyrkoplikt. Men man bibehöll förbindelsen mellan kyrkotukten och straffet. Och genom författningens ordalydelse blev detta förhållandet t. o. m. i högre grad, än lagstiftarne sannolikt avsett. Genom sedermera givna prejudikat har nämligen författningens uttryck »den, som gjort sig skyldig till straff» tolkats såsom liktydigt med »den, som blivit dömd till straff». Den gamla olägenheten står på det sättet i viss mån kvar. Det förhåller sig nog så, att, om icke just den enskilda skriften, som man ju icke behöver bry sig om, så dock den påföljden, att man måste medföra anteckning om förhållandet i sitt prästbetyg, anses som en tillökning i straffet, närbesläktad med påföljden att sakna medborgerligt förtroende.

Genom den nya strafflagen hava åtskilliga av de i 1855 års förordning uppräknade brotten blivit strafflösa. Andra äro ytterst sällan förekommande. Av hela denna kyrkotukt återstår, praktiskt taget, endast kyrkotukt för stöld och snatteri. Det är för prästerskapet föga hugneligt att nödgas ställa under kyrkotukt den, som snattat en kaka bröd för att stilla sin eller sina barns hunger men däremot såsom en kyrkans oförvitlige medlem erkänna den, som förfalskat och förskingrat hundra tusentals kronor, ja, t. o. m. en mördare, som icke blivit dömd till döden utan blott till så och så många års straffarbete.

Därtill kommer, att denna kyrkotuktslag icke medför annat, än att, då en person uttager flyttningsbetyg, anteckning om förhållandet därå skall göras. Begär han att bli skriftad, så gör han det icke på grund av något behov av försoning med Gud och församlingen utan blott för att få ett rent prästbetyg, vilket ur religiös och etisk synpunkt är alldeles värdelöst. Så länge en person bor kvar i församlingen, kan han utan men låta den enskilda skriften vara. Det finns exempel på per-

soner, som ha sin kyrkotuktsanmärkning i kyrkoboken i årtionden och ända till sin död.

Såsom redan är anmärkt, är kyrkotuktens förenande med och beroende av, att syndaren dömts för brott, en avväg, på vilken kyrkotuktsfrågan kommit. Kyrkotukten bör icke vara en maktfråga, där världslig domstol ingriper bestämmande, utan en själavårdsfråga. Huru den det kan vara, därom giver kyrkolagen 11 kap. § 6 en god vägledning.

Det är icke här avsikten att avgiva något yttrande därom, huruvida det ligger i kyrkans och även i statens intresse, att fasta former finnas för kyrkans ingripande mot dem, som föra ett brottsligt och lastbart liv. Initiativet i denna fråga tillhör givetvis kyrkomötet. Men kyrkomötet själf har numera beslutat med riksdagens bifall sådana ändringar i hittills gällande ordning, att den gällande kyrkotuktsförordningen av 1855 blivit omöjlig att tillämpa. Anmälan före nattvardsgången behöves numera icke. Ja, det behövs icke ens att ha deltagit i det allmänna skriftermålet. Det må stå i kyrkoboken så mycket som helst, att en person icke är berättigad att begå Herrens nattvard, så kan ingen människa hindra en sådan att gå till nattvarden så ofta han vill. 1855 års förordning har blivit en lag på papperet. Någon kyrklig påföljd har den icke, verkar uteslutande som en tillökning av straffet. Denna förordning bör därför alldeles upphävas.

På grund av vad sålunda anförts hemställes alltså, att riksdagen ville för sin del besluta, att k. förordningen den 4 maj 1855 angående vissa föreskrifter till kyrkotuktens upprätthållande skall upphöra att gälla.»

*Utskottets
yttrande.*

Kungl. förordningen angående vissa föreskrifter till kyrkotuktens upprätthållande den 4 maj 1855 stadgar, att den, som gjort sig skyldig till vissa angivna straff eller till straff för vissa brott eller förseelser, ej må komma i åtnjutande av nattvarden, innan han låtit sig enskilt skriftas och avlösas.

Sedan genom lag innefattande ändring i gällande stadgande om nattvardsgång den 18 mars 1910 förordnats, att vid offentlig nattvardsgång den, som underlåtit att anmäla sig till deltagande däri, ej av sådan grund må anses obehörig att komma i åtnjutande av sakramentet, lär förenämnda förordning näppeligen kunna tillämpas i fråga om den, som underlåter att verkställa dylik anmälan, med mindre det hinder, som enligt förordningen möter för honom att delta i nattvardsgången, är för den tjänstförrättande prästen personligen känt. En tillämpning

av stadgandet skulle i varje fall också verka synnerligen stötande. Bestämmelsen ifråga är för vår tids uppfattning föråldrad.

På grund härav hemställer utskottet,

att riksdagen må för sin del besluta, att Kungl. förordningen angående vissa föreskrifter till kyrkotuktens upprätthållande den 4 maj 1855 skall upphävas.

Stockholm den 15 mars 1917.

På lagutskottets vägnar:

CARL LINDHAGEN.
